

סביבה ומדע

"חוקרים פרטיים": לבנון - המעבדה של המזרח התיכון

לבנון יכולה מצד אחד לספק לנו את כל היופי הגלום בנופי הטבע האדירים שלה ובמוזיקה ובאומנות שהיא מספקת לכל העולם, אך מצד שני גם את כל הכיעור שבמלחמת האזרחים ומעשי הטבח שהשתוללו שם בעבר

1

ד"ר עבד כנאענה | 12.06.21

תחום המחקר שלי הוא המחשבה הפוליטית השיעית בכלל ובעולם הערבי בפרט. אני חוקר את הקשר בין מחשבה זו לרעיונות מהפכניים וחילוניים בעולם הערבי (כגון קומוניזם, מהפכנות עולם-שלישית וסוציאליזם) ואת האינטראקציה בין זרמי מחשבה אלה בעולם הערבי בכלל ובלבנון בפרט. העיסוק שלי במחשבה הפוליטית השיעית ובמיוחד בחיזבאללה, היא עבורי פתח לחקר לבנון וההיסטוריה המודרנית שלה.

[חוקרים פרטיים - לכל הטורים הקודמים](#)

אני מגיע מעראבה שבגליל. נולדתי וגדלתי במרחק של כ-22 ק"מ (קו אווירי) מגבול לבנון. ביירות יותר קרובה לביתי מתל-אביב או מירושלים, אך בפועל היא יותר רחוקה עבורי מניו-יורק. נולדתי בתחילת שנות השמונים למשפחה פעילה פוליטית והחדשות על מלחמת האזרחים הלבנונית לא הרחק מהבית היפנטו וריתקו אותי. רציתי להבין איך לבנון מצד אחד, יכולה לספק לנו כל היופי הגלום בנופי הטבע האדירים שלה ובמוזיקה ובאומנות שהיא מספקת לכל העולם (במיוחד היופי שבקולה של הזמרת האגדית פירוז), ומצד שני, אותה לבנון מציגה גם את כל הכיעור שבמלחמת האזרחים ומעשי הטבח שהשתוללו שם באותן השנים. רציתי להבין איך המדינה הפלורליסטית ביותר והמתקדמת ביותר בעולם הערבי הפכה למדינה שנשלטת על ידי "חוקי הג'ונגל" ועל ידי כל כך הרבה מיליציות עדתיות צמאות דם.

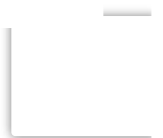

הפגנה בביירות נגד הממשלה לאחר הפיצוץ בנמל (צילום: רויטרס)

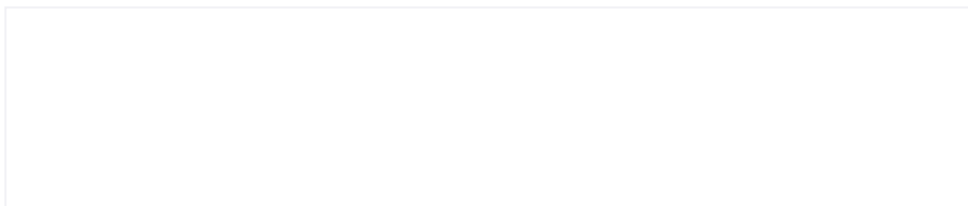
לבנון הייתה במשך עשרות שנים ועודנה, מעין מעבדה של העולם הערבי, מדינה שהפלורליזם והפתיחות היחסית שלה אפשרו לזרמים השונים – פוליטיים, אידאולוגיים, חברתיים ותרבותיים – להתקיים באינטראקציה מתמדת ולהעשיר אחד את השני לאורך ההיסטוריה. במידה רבה, על מנת להבין את המזרח התיכון ואת העולם הערבי, אנחנו צריכים לבחון ולהבין יותר לעומק את ההתפתחויות ההיסטוריות שעברו על לבנון. את האתגר הזה אני מנסה לצלוח במחקרים השונים שלי.

במחקר הקודם שלי הראיתי איך חיזבאללה עבר משיח המבוסס על המונח של ג'יהאד איסלאמיסטי לשיח של מקאומה (התנגדות), שהוא מונח חילוני ושאוב מהפוליטיקה של תנועות השמאל בקונטקסט של המזרח התיכון. כמו כן הראיתי איך חיזבאללה הצליח לנכס לעצמו מונח זה, והפך אותו לנקודת חיבור מרכזית בינו לבין ארגונים ותנועות חילוניות אחרות בקונטקסט הלבנוני והאזורי בכלל.

ד"ר עבד כנאענה (צילום: פרטי)

המחקר הנוכחי שלי עוסק בעיתון אל-אח'באר הלבנוני, שהוא אמנם מקורב לחיזבאללה, אך הוא מהווה שדה להחלפת רעיונות ולאינטראקציה מחשבתית מעניינת בין אינטלקטואלים משלושה זרמים מרכזיים בזירה הלבנונית: אנשי שמאל, שהיו בעבר מקורבים או חברי המפלגה הקומוניסטית הלבנונית, אנשי הלאומיות הערבית (והלאומיות הדוגלת באחדות סוריה הגדולה), ואינטלקטואלים אסלאמיסטים המקורבים לחיזבאללה. אני מראה במחקר שלי איך חיזבאללה מצליח לפרוץ מעגלים חדשים בזירה הלבנונית כתוצאה מיכולתו, בשונה מתנועות אסלאם פוליטי אחרות, לפרוץ למעגלים חדשים ולהגיע לקהלים שלא היה לו שום סיכוי להגיע אליהם בלי ניכוס השיח של המקאומה.

ספרו של ד"ר עבד כנאענה, 'חיזבאללה והגמוניית המקאומה' יוצא בימים אלה בשלוש שפות: בערבית (בביירות, בהוצאת דאר אל-פאראבי), בעברית (בירושלים, בהוצאת מאגנס) ובאנגלית (בניו יורק, בהוצאת סירקיוז).

אתר חוקר: [/https://abedkanaaneh.academia.edu](https://abedkanaaneh.academia.edu)